

УДК 327.82 (477+73)

Р.М. Демченко

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ДЕМОКРАТІЇ ЯК КЛЮЧОВИЙ НАПРЯМ БЕЗПЕКОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ США ТА УКРАЇНИ

Основним завданням даного дослідження є визначення рівня співсумісності зовнішньополітичних підходів та інструментів Сполучених Штатів і України у справі захисту прав людини та демократії як одного з напрямів безпекової дипломатії зазначених держав. Методологічною основою даної наукової праці послужило використання автором документального та порівняльного аналізу. Розглядаючи питання співсумісності зовнішньополітичних підходів Сполучених Штатів і України у справі захисту прав людини та демократії як напрямку їх безпекової дипломатії, автор доходить висновку про наявність «узагальнюючої консолідуючої єдності» двох сторін. Остання оцінюватися ним як інтегральна основа для безпекової дипломатії держав західного світу, які стоять на захисті базових ліберально-демократичних цінностей і норм. Відтворюючи єдність загального позиціонування сторін у захисті універсальних демократичних надбань, умовний американсько-український «тандем» все ж розвивається в асиметричному форматі та позначений різними викликами. Така особливість обумовлена низкою факторів, включаючи різну статусність держав в ієрархічній системі міжнародних відносин, їх геополітичними інтересами і стратегічними пріоритетами, а також впливом зовнішніх загроз, зокрема різниці в значимості чинника російської агресії проти України. Разом з тим, стверджується, що безпекова дипломатія США та України у розрізі їх захисту прав людини та демократії сьогодні вже набула системного вигляду і відтворюється у складній системі координат різноманітних інструментів (міжнародна нормотворчість, переговори, консультації та координація дій, санкційні заходи і тиск, а також інформаційно-роз'яснювальні кампанії) як багатостороннього, так і двостороннього форматів взаємодії. Більше того, така взаємодія пролягає не лише на офіційному, або так званому рівні «першого треку», але розвивається і в рамках менш офіційних дипломатичних каналів, показовим серед яких виступає міжпарламентський трек. При цьому, подальших наукових розвідок вимагає питання розвитку двосторонніх та багатосторонніх взаємодій двох держав за сприяння і використання потенціалу недержавних акторів у вигляді різного роду громадських суспільно-політичних та правозахисних організацій, центрів та фондів соціального розвитку.

Ключові слова: права людини, демократія, безпекова дипломатія, зовнішня політика, США, Україна.

DOI 10.34079/2518-1521-2025-15-43-83-95

Перша чверть XXI ст. позначилася радикальними змінами міжнародних відносин та світової політики, в межах яких парадигмальної трансформації зазнали й бачення та розуміння міжнародної безпеки. За таких обставин на перший план дедалі помітніше почала висуватися концепція «людської безпеки» (human security), що за своїм наповненням більшою мірою стосується викликів чи загроз сучасним умовам і середовищу існування людини як живої істоти, а не держави як соціально-політичного конструкту чи актора світової політики. Поширення тероризму, зміна клімату, загострення проблем голоду та бідності, злочинні порушення прав людини – далеко не

повний перелік причин, що сприяють сьогодні перегляду розуміння міжнародної безпеки.

Інтегральним аспектом таких трансформацій виступає розуміння того, що ключові питання як національної, так і міжнародної безпеки, не можуть знаходитись у розриві або бути забезпеченими без належного забезпечення чи дотримання основних прав та свобод людини. Традиційні концепції міжнародної безпеки фокусуються на державному рівні, у той час як концепція людської безпеки робить акцент на безпеці індивідуумів, тобто на захисті прав кожної людини в умовах різного роду глобальних, економічних, екологічних і соціальних загроз. Це природно перегукується з концепцією прав людини, яка вимагає поваги до особистої гідності і прав кожного індивіда.

На сьогоднішній день різні питання захисту прав людини та демократії як невід'ємної компоненти національної та міжнародної безпеки, а також як напрям зовнішньої політики і дипломатії держави, зазнали достатньо *поглибленого опрацювання як серед вітчизняних, так і закордонних дослідників*. Зокрема, серед українських дослідників відзначимо таких, як: Н. Ковальчук, Ю. Мателешко, О. Осадча, Е. Тітко, Д. Чижов (Ковальчук, 2016; Мателешко, 2024; Осадча, 2016; Тітко, 2016; Chyzhov, 2022). Серед закордонних дослідників виділимо таких, як: Д. Коренк, Т. Снайдер, А. Срівастава, Дж. Шаттак (Korenke, 2017; Snyder, 2022; Srivastava, 2022; Shattuck, 2000).

Разом з тим, результати їх досліджень торкаються лише окремих аспектів: 1) захисту прав людини у зовнішній політиці держави; 2) відстоювання прав людини і демократії як гарантування національної та міжнародної безпеки; 3) дипломатичної взаємодії держав у захисті основних прав і свобод людини на міжнародній арені. У цьому відношенні *основним завданням даного дослідження є визначення рівня співсумісності зовнішньополітичних підходів та інструментів Сполучених Штатів і України у справі захисту прав людини та демократії як одного з напрямів безпекової дипломатії зазначених держав*. Основний акцент у роботі автором робиться на періоді російсько-української війни 2014 – 2024 років (її як гібридного, так і відкритого форматів), відповідно до чого верхня *хронологічна межа* пропонованого дослідження обмежується 2024 роком.

Методологічною основою даного дослідження стало використання автором документального та порівняльного аналізу. У цьому відношенні автором був здійснений збір та аналіз різного роду документальних джерел, зокрема, дипломатичних, серед яких чільне місце посіли резолюції ГА ООН, звіти дипломатичних груп, делегацій та представництв, а також документів, що відображають поточний рівень і якість двосторонніх американсько-українських відносин. Паралельно було задіяно метод компаративного аналізу, що виявився корисним для порівняння дипломатичних підходів і позицій Сполучених Штатів і України до захисту прав людини і демократії на різних рівнях та у різних форматах міждержавних взаємодій.

Права людини та демократія займають важливе місце у безпековій політиці та дипломатії як США, так і України. Водночас, підходи двох сторін до цих питань не є тотожними і закономірно різняться в силу історичних, політичних та культурних контекстів їх розвитку, зовнішньополітичних завдань та середовища.

У зовнішній політиці США права людини та демократія традиційно відіграють важливу роль. США активно просувають ідеї демократії і прав людини на міжнародній арені, оскільки це є частиною їхньої зовнішньої стратегії та основною частиною їхньої ідеології. Це виявляється у різних аспектах їх дипломатичного впливу. Зокрема, Вашингтон активно використовує механізми економічного та дипломатичного тиску,

щоб змусити авторитарні режими дотримуватися міжнародних стандартів прав людини. США також підтримують демократичні рухи, що виникають у країнах, де права людини порушуються, через інструменти гуманітарної допомоги або санкції проти урядів, які порушують ці права. Одночасно США активно працюють через міжнародні організації, такі як ООН та НАТО, щоб забезпечити колективну безпеку та демократичні принципи у євроатлантичному геополітичному просторі, що є важливою частиною їх зовнішньополітичної стратегії.

У свою чергу, для України питання захисту прав людини і демократії є не лише важливою частиною внутрішньої, але й центральних аспектом зовнішньої політики, особливо в контексті війни з Росією та власними прагненнями інтегруватися в західні структури, такі як Європейський Союз і НАТО. Так, поточні завдання інтеграції до ЄС все ще вимагають від України рішучих і незмінних реформ, які забезпечать у подальшому сталі дотримання демократії, прав людини та верховенства права. Орієнтація на європейські цінності, серед яких демократія та права людини, займають ключове місце та є важливим аспектом в безпековій політиці України. В умовах війни з Росією Україна активно використовує тему прав людини в своїй дипломатії, намагаючись привернути увагу міжнародної спільноти до порушень прав людини в окупованих Росією територіях. Це включає звернення до міжнародних організацій, таких як ООН та ЄС, різного роду міжнародних судових інстанцій для засудження порушень прав людини. В умовах війни Україна стикається з численними викликами що стосуються питання переселенців, прав затриманих осіб та цивільних в зонах конфлікту. Українська держава намагається інтегрувати ці проблеми в свою безпекову політику і дипломатію, активно взаємодіючи з міжнародними організаціями, які працюють над захистом прав людини під час війни.

Таким чином, обидві держави розглядають права людини та демократію як важливі складові безпеки, і хоча їхні стратегії можуть відрізнятися, вони значною мірою орієнтуються на інтеграцію цих принципів у свою зовнішню політику та міжнародні відносини.

Для встановлення сумісності наявних сьогодні підходів та заходів США і України в галузі захисту прав людини та демократії у зовнішньополітичному та безпековому вимірах, корисним є розгляд дипломатичної активності двох держав одночасно як в багатосторонньому, так і двосторонньому форматах можливих взаємодій, а також розгляд різного їх інструментарію для досягнення кінцевої мети.

У першому випадку показовою може виступати взаємодія в рамках інститутів багатостороннього співробітництва. Так, позиції США та України в ООН з прав людини загалом збігаються, особливо, що стосується питань демократії, а також засудження агресії та порушень міжнародного права. Водночас в них є і відмінності. Так, США і Україна виступають за дотримання міжнародних стандартів з прав людини, протидіючи авторитаризму та обмеженню свободи слова. Обидві держави активно підтримують резолюції ООН щодо порушень прав людини в Криму, на окупованих територіях Донбасу та засуджують протиправні дії РФ. 19 грудня 2017 року на 72-й сесії Генеральної Асамблеї ООН була схвалена ініційована саме українською делегацією за пропозицією Президента України П. Порошенка Резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/RES/72/190 «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь» (General Assembly, 2017), серед 42 співавторів якої були також Сполучені Штати. Спостерігається єдність сторін і у підтримці резолюцій щодо прав етнічних, релігійних та мовних меншин і спільнот (UNGA, 1992).

З іншого боку, необхідно відзначити і певні відмінності у підходах обох держав, що зокрема стосуються їх ставлення до окремих міжнародних механізмів та інституцій

із захисту прав людини. У цьому плані, США демонструють більший скептицизм до ООН, а безпосередньо, що стосується Ради ООН з прав людини (підтвердженням цьому є подвійний вихід США з даного органу у 2018 та 2025 роках), тоді як Україна займає більш стриману позицію щодо цієї глобальної багатосторонньої платформи взаємодії. Українська дипломатична лінія зводиться до твердження про важливість врахування компонента прав людини у всіх напрямках роботи Організації. У цьому відтворюється безпосередній зв'язок між питаннями прав людини та глобальною безпекою в її широкому розумінні. Як наслідок, викликає занепокоєння фактичне усунення правозахисної тематики з дискусійних майданчиків Ради ООН у Нью-Йорку та переведення проблеми прав людини з практичної в академічну площину, що загрожує маргіналізацією самої концепції прав людини (Карплюк, 2018).

В рамках ОБСЄ, за згодою України, США разом з іншими 44 державами-членами організації задіяли Московський механізм ОБСЄ, в рамках якого було створено експертну місію для вивчення наслідків у галузі прав людини та гуманітарних наслідків російського вторгнення в Україну (Голос Америки, 2022). Московський механізм надає можливість державам-учасникам спрямовувати місії експертів для надання допомоги у вирішенні конкретного питання чи проблеми, що стосуються людського виміру та передбачає виконання зобов'язань, взятих державами-учасниками у сфері прав людини, демократії та верховенства права.

У 2023 році Московський механізм був повторно задіяний 45 державами-учасниками після консультацій з Україною для розгляду «питання депортації дітей у ситуації порушень прав людини та гуманітарних наслідків агресивної війни Росії проти України». 19 лютого 2024 року Московський механізм було задіяно для розгляду «питання про самовільне позбавлення волі українських цивільних осіб Російською Федерацією» (Бюро з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ) ОБСЄ, 2024).

Особливо плідними можна вважати дипломатичні контакти, співробітництво та підтримку України з боку США в ОБСЄ завдяки діяльності американської Комісії з питань безпеки та співробітництва в Європі (або Гельсінської комісії США). Це незалежне урядове агентство США було створене Конгресом у 1975 році для моніторингу та заохочення дотримання Гельсінських угод та інших зобов'язань Народи з безпеки та співробітництва в Європі (сьогодні ОБСЄ).

Наразі Комісія сприяє формуванню політики США щодо ОБСЄ та держав-учасниць, а також бере участь у її виконанні, у тому числі шляхом участі членів та персоналу в офіційних делегаціях США на засіданнях ОБСЄ та в окремих органах ОБСЄ.

З огляду на розв'язання РФ агресивної війни проти України та її жахливих гуманітарних наслідків восени 2024 року Гельсінська комісія США вимагала відмовитися від статус-кво у відносинах з Росією та визнати той факт, що Москва є «постійною загрозою» європейській і навіть глобальній безпеці. Зокрема, у документі наголошувалося, що США мають переосмислити своє ставлення до Росії, як вони робили це у відносинах із Китаєм протягом останніх кількох років. Також наголошувалося, що Вашингтон зобов'язаний здійснити заклик до «масованої» військової та гуманітарної допомоги Україні, а також надання українським Збройним силам можливості завдати удару вглиб Росії за допомогою американської зброї (U.S. Helsinki Commission Staff, 2024).

У цьому зв'язку, показово, що на етапі 2024 року та перебування при владі в США демократів, політичні пропозиції цієї доповіді дещо виходили за межі зобов'язань самої адміністрації президента США Джо Байдена стосовно України, а також суперечили позиції кандидата в президенти Дональда Трампа, який агітував за угоду

між Україною та Росією шляхом прямих переговорів та поступок. Незважаючи на це, глава Гельсінського комітету республіканець Джо Вілсон все ж відкидав можливість того, що Д. Трамп у майбутньому укладе сепаратну угоду з главою РФ В. Путіним (Newssky, 2024).

Одночасно необхідно відзначити і міжпарламентський вимір дипломатичної взаємодії США та України у галузі демократії та прав людини, який може бути відображений через координацію спільних зусиль сторін в рамках Парламентської Асамблеї НАТО. Остання є важливою ланкою між НАТО та парламентами держав-членів Альянсу, що покликана забезпечувати більшу прозорість політики НАТО та сприяти кращому розумінню цілей і місії Альянсу серед законодавців і громадян держав-членів Альянсу.

Так, плідним напрямом-завданням для обох сторін в рамках ПА НАТО стала боротьба з дезінформацією авторитарних режимів в РФ, КНДР, КНР та ІРІ. У цьому відношенні, в рамках ПА НАТО як США, так і Україна фактично наголошують, що сьогодні Росія становить найбільш значущу та пряму загрозу для безпеки союзників, миру та стабільності в євроатлантичному регіоні. Тероризм у всіх його формах та проявах залишається найбільш прямою та асиметричною загрозою не лише для Альянсу, але і держав-сусідів, що все більше зазнають його проявів з боку російського та іранського режимів. У свою чергу, заявлені амбіції та політика Китайської Народної Республіки створюють багаторазові та системні проблеми для євроатлантичних інтересів, безпеки та цінностей. Значна увага сторін також була приділена і документально зафіксована щодо постійної гібридної діяльності РФ на території союзників, включаючи саботаж, насильство, кібер-електронні втручання, дезінформаційні кампанії та інші підривні операції (NATO Parliamentary Assembly, 2023).

Іншим напрямом роботи можна назвати спільні зусилля щодо зміцнення демократії в рамках євроатлантичного безпекового простору. За результатами спільної роботи делегацій США та України в стінах Парламентської Асамблеї НАТО, остання у 2024 році рекомендувала створити Центр демократичної стійкості в штаб-квартирі НАТО в Брюсселі. Метою такої нової структури має стати захист основних демократичних цінностей не лише держав-членів Альянсу, але і його держав-союзниць (NATO Parliamentary Assembly, 2024).

Вагоме місце посідають і комунікаційно-координаційні механізми між США та Україною в рамках ведення спільної санкційної політики проти порушників прав людини. У першу чергу це стосується запровадження США санкції проти осіб, що відповідальні за порушення прав людини в Україні, зокрема в Криму та на окупованих територіях Півдня і Сходу України. У цьому відношенні Україна і США координують введення санкцій через двосторонні канали, зокрема через Міністерства фінансів, економіки та зовнішніх справ. США вводять санкції проти російських компаній, осіб та установ, що підтримують агресію РФ. Україна вдається до аналогічних заходів проти відповідних осіб та структур, що підтримують агресивну політику Росії. Відповідні санкційні заходи часто запроваджуються одночасно або після двосторонніх консультацій сторін, щоб забезпечити їх максимальний ефект та тиск на Російську Федерацію.

США та Україна також тісно співпрацювали з європейськими державами-партнерами для максимального тиску на режим Лукашенка в Білорусі. Це включало спільну роботу з Європейським Союзом, Канадою та Великою Британією щодо запровадження спільних санкцій, які стосувалися обмежень в діяльності тих компаній, що підтримують режим Лукашенка, включаючи білоруські нафтопереробні

підприємства, а також білоруські банки. Зокрема, спільно з ЄС та США Україна взяла участь у обмеженні співпраці з білоруськими енергетичними компаніями, які були основними джерелами доходу для режиму Лукашенка. Це включало заборону на постачання нафти та нафтопродуктів, а також заборону на інвестиції в нафтову і газову галузь Білорусі (Інтерфакс-Україна, 2023).

Водночас обидві держави активно підтримували білоруську опозицію, включаючи фінансову та дипломатичну допомогу представникам опозиційних рухів, зокрема Світлані Тихановській. США та Україна визнавали її як легітимного представника народу Білорусі. Паралельно були встановлені та розпочаті відносини й з іншими білоруськими опозиційними політичними силами (наприклад, Групою Прокоп'єва-Єгорова), що створило додатковий тиск на режим Лукашенка (Радь та Чорного, 2024).

Спостерігається єдність дипломатичних позицій США та України і щодо авторитарних режимів в інших регіонах світу. Зокрема, після перевороту в М'янмі у 2021 році, США та Україна виступили за введення міжнародних санкцій проти військових лідерів цієї країни. І хоча Україна офіційно не вдалася до запровадження санкцій, українська дипломатія приєдналася до заяв США щодо необхідності посилити тиск на уряд, який порушує права людини, зокрема проти застосування насильства до мирних протестувальників. 18 червня 2021 року Україна підтримала резолюцію Генеральної Асамблеї ООН, яка закликала припинити постачання зброї до Республіки Союзу М'янма (General Assembly, 2021).

Не менш важливим інструментом є координація зусиль сторін щодо розслідування воєнних злочинів РФ. Сьогодні США активно підтримують українські ініціативи щодо документування воєнних злочинів росіян та звернень до міжнародних судових інстанцій та правозахисних організацій.

У вересні 2022 року військовослужбовець-парамедик Юлія Паєвська виступила на слуханнях у Конгресі США з вимогою визнати російську агресію геноцидом. У листопаді 2024 року міністр закордонних справ Андрій Сибіга надав до Конгресу юридичні аргументи щодо скоєння геноциду РФ проти українського населення. Як результат, на початку січня 2025 року в Конгресі США був представлений проект резолюції про визнання геноцидом злочинних дій Росії проти України. За повідомленням Надзвичайного та Повноважного Посла України у США Оксани Маркарової, співавторами такої ініціативи стали співголови Гельсінської комісії США – демократ Стів Коен і республіканець Джо Вілсон. Представлений документ засуджує РФ за вчинення актів геноциду проти українського народу (Вагомо, 2025).

Відзначимо, що на міжнародному рівні за підтримки Сполучених Штатів подібного роду резолюції були ухвалені й у ряді європейських регіональних організацій. Так, у червні 2024 року Парламентська асамблея ОБСЄ у своїй резолюції визначила дії Росії на території України геноцидом українського народу. Аналогічну позицію зафіксувала Парламентська асамблея Ради Європи і Європарламент ЄС. Утім, всі ці документи не мають реальних наслідків для Росії, оскільки не є юридично зобов'язуючими.

Інша справа з резолюцією Конгресу США. Ухвала резолюції може стати першим кроком до визнання РФ державою-спонсором тероризму. У свою чергу, цей статус тягне низку чутливих для Кремля обмежень, що стосуються: будь-якої допомоги від США, позбавлення імунітету від переслідувань в американських судах, вторинних санкцій (проти держав, котрі мають справи зі спонсорами тероризму) (Вагомо, 2025).

У двосторонньому форматі співробітництва США забезпечують Україну фінансовою і технічною підтримкою для втілення демократичних та правових реформ.

Сюди відноситься діяльність з розвитку громадянського суспільства, незалежних медіа, судових реформ та боротьба з корупцією.

Підтримка демократичних реформ США зосереджена на допомозі Україні будувати державні інституції, що здатні боротися з корупцією, яка вважається основною перешкодою для соціально-економічного розвитку країни та стоїть на заваді консолідації демократії.

Американський уряд активно підтримує антикорупційні реформи в Україні, зокрема створення та діяльність антикорупційних органів, таких як Національне антикорупційне бюро України та Спеціалізована антикорупційна прокуратура.

Загалом реалізація співпраці України та США в рамках антикорупційної ініціативи сприяє зміцненню демократичних засад українського суспільства та захисту прав людини в умовах сучасних викликів.

У Хартії про стратегічне партнерство Україна–США від 10 листопада 2021 року, яка відображає зобов'язання Вашингтона підтримувати Україну у сфері захисту демократії, економічних реформ, суверенітету, безпеки та розвитку прав людини, «Сполучені Штати визнають прогрес, досягнутий Україною у зміцненні її демократичних інституцій, та вітають важливі кроки, зроблені Україною для розробки ефективної національної системи правосуддя та боротьби з корупцією» (U.S. Government, 2021).

США також надають чималу увагу реформам, спрямованих на децентралізацію, демократизацію та локалізацію влади в Україні. Підтримка органів місцевого самоврядування США зосереджена на сприянні децентралізації влади в Україні та допомозі місцевим органам влади впроваджувати ефективні та прозорі механізми управління. Це включає тренінги для місцевих чиновників, консультації щодо реформування місцевих бюджетів та створення інклюзивних механізмів прийняття рішень на місцях.

Чималу увагу США приділяють підтримці громадянського суспільства в Україні. США фінансують різноманітні проекти, тренінги та кампанії, які сприяють розвитку громадянського суспільства в Україні та спрямовані на підвищення правової освіти й обізнаності громадян про свої права та обов'язки.

Важливою ініціативою, що спрямована на підтримку і розвиток вільних і незалежних медіа в Україні є Фонд розвитку українських ЗМІ при Посольстві США в Україні. Завданням цієї структури є розвиток і зміцнення незалежних медіа, підвищення якості журналістики, покращення медіаграмотності, а також підтримка проектів, які сприяють демократичним перетворенням у суспільстві. Фонд, який є ключовим гравцем у підтримці українського інформаційного простору, фінансується урядом США через Посольство США в Києві.

Фонд розвитку українських ЗМІ підтримує такі напрями, як: семінари, тренінги та освітні програми для журналістів і редакторів, що спрямовані на підвищення професійного рівня та вдосконалення етики та методів журналістських розслідувань; підтримку розвитку цифрових медіа-платформ і використання нових технологій у журналістиці; проектів з виявлення та протидії дезінформації, яка може підірвати демократичні процеси чи соціальну стабільність (U.S. Embassy in Ukraine, б.д.а).

Ще одним інструментом американської підтримки демократичних процесів в Україні є Фонд сприяння демократії при Посольстві США в Україні (Democracy Commission Small Grants Program). Останній покликаний сприяти реалізації демократичних ініціатив та розвитку громадянського суспільства в Україні. З моменту свого створення, Фонд став майданчиком для пошуку та реалізації ідей, спрямованих на підтримку розвитку демократії, прав людини шляхом фінансування проектів

місцевих неурядових організацій. Фінансування проектів дозволило залучити громадянське суспільство до процесу демократичних перетворень, зокрема через освіту, захист прав людини, розвиток економіки та зміцнення верховенства права.

Наразі основні напрямки діяльності Фонду передбачають: захист прав людини (підтримка проектів, спрямованих на захист та просування прав людини); розвиток незалежних медіа (фінансування ініціатив, які сприяють свободі слова та незалежності медіа); антикорупційні ініціативи (підтримка проектів, що сприяють прозорості та підзвітності урядових структур); громадянська освіта (проекти, які спрямовані на підвищення обізнаності громадян про їхні права та обов'язки); підтримка молодіжних ініціатив (програми для активізації молоді у суспільному житті) (U.S. Embassy in Ukraine, б.д.б).

Таким чином, підсумовуючи розгляд питання про співсумісність зовнішньополітичних підходів та інструментів Сполучених Штатів і України у справі захисту прав людини та демократії як ключового напрямку їх безпекової дипломатії, можна вести мову про наявність «узагальнюючої консолідуючої єдності» двох сторін. Остання може оцінюватися як інтегральна основа для безпекової дипломатії держав західного світу, які стоять на захисті базових ліберально-демократичних цінностей і норм.

Відтворюючи єдність загального позиціонування у захисті на міжнародній арені таких універсальних надбань, як виборче право, громадянські свободи та рівність перед законом, умовний американсько-український «тандем» все ж розвивається в асиметричному форматі та позначений різними викликами. Така особливість обумовлена низкою факторів, включаючи різну статусність держав в ієрархічній системі міжнародних відносин, їх геополітичними інтересами і стратегічними пріоритетами, а також впливом зовнішніх загроз, зокрема різниці в значимості чинника російської агресії проти України.

Разом з тим, безпекова дипломатія США та України у розрізі їх спільної роботи із захисту прав людини та демократії сьогодні вже набула системного вигляду і наповнення, що відтворюється у складній системі координат різноманітних інструментів (міжнародна нормотворчість, переговори, консультації та координація дій, санкційні заходи і тиск, а також інформаційно-роз'яснювальні кампанії) як багатостороннього, так і двостороннього форматів взаємодії. Більше того, така взаємодія пролягає наразі не лише на офіційному, або так званому рівні «першого треку», але розвивається і в рамках менш офіційних дипломатичних каналів, показовим серед яких виступає міжпарламентський трек. При цьому, *подальших наукових розвідок у даному напрямі* вимагає питання розвитку двосторонніх та багатосторонніх взаємодій двох держав за сприяння чи використання потенціалу недержавних, напівдержавних чи продержавних неурядових акторів у вигляді різного роду громадських суспільно-політичних та правозахисних організацій, центрів та фондів соціального розвитку.

Бібліографічний список:

Бюро з демократичних інститутів і прав людини (БДПІ) ОБСЄ, 2024. *Україна призначає трьох експертів після запуску Московського механізму ОБСЄ*. 15 березня. Доступно за посиланням: <<https://www.osce.org/uk/odihr/564869>> (Дата звернення: 11.02.2025).

Вагомо, 2025. *Новий Конгрес США повернеться до визнання геноциду РФ в Україні*. 8 січня. [онлайн] Доступно: <<https://vagomo.com/novuj-kongres-ssha-povernetsya-do-vuznannya-genocydu-rf-v-ukrayini.html>> (Дата звернення: 16.02.2025).

- Голос Америки, 2022. *США задействували механізм ОБСЄ для розслідування порушень прав людини в Україні*. 04 марта. [онлайн] Доступно: <<https://www.golosameriki.com/a/us-invokes-human-osce-mechanism-to-probe/6469768.html>> (Дата звернення: 11.02.2025).
- Інтерфакс-Україна, 2023. *Україна ввела санкції проти "Білоруськалія", "Уралкалія", БЖД, "Райффайзен-Лізинга", "ВТБ Лізинга" та ще 177 компаній з РФ та Білорусі*. 29 січня. [онлайн] Доступно: <<https://interfax.com.ua/news/general/887679.html>> (Дата звернення: 14.02.2025).
- Карплюк, Д., 2018. *Україна підтримує вихід США з Ради ООН з прав людини*. *Главком*, 20 червня. [онлайн] Доступно: <<https://glavcom.ua/news/ukrajina-pidtrimuje-vihid-ssha-z-radi-oon-z-prav-lyudini-506910.html>> (Дата звернення: 11.02.2025).
- Ковальчук, Н., 2016. 'Феномен демократії в контексті кордонної цивілізації України та США', *Американська історія та політика: науковий журнал*, 2, с. 77–83.
- Мателешко, Ю., 2024. *Роль USAID у становленні демократії та громадянського суспільства в Україні (1992–2024)*. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: *Історичні науки*, 35 (74), № 2, с. 58–64.
- Осадча, О., 2016. *Пріоритети партнерства зі Сполученими Штатами Америки в контексті посилення обороноздатності України*, *Американська історія та політика: науковий журнал*, (2), с. 84–91.
- Радь, П. та Чорного, Я., 2024. *Український погляд на відносини у середовищі білоруських демократичних сил та їх перспективу*. *Українська призма*, 28 листопада. [онлайн] Доступно: <<http://prismua.org/39%D0%B5486909/>> (Дата звернення: 14.02.2025).
- Тітко, Е., 2016. *Національна та міжнародна безпека в контексті захисту прав людини в умовах сьогодення*, *Філософські та методологічні проблеми права*, 2 (12), с. 126–139.
- U.S. Embassy in Ukraine (б.д.)b *Democracy Commission Small Grants Program*. Доступно за посиланням: <https://ua.usembassy.gov/education-culture/grants-opportunities/democracy-commission-small-grants-program/> (Дата звернення: 18.02.2025).
- U.S. Embassy in Ukraine, (б.д.)a *Фонд розвитку ЗМІ*. [онлайн] Доступно: <<https://ua.usembassy.gov/uk/education-culture-uk/grants-opportunities/media-development-fund-program>> (Дата звернення: 17.02.2025).
- Chyzhov, D., 2022. *The Content of Human Rights for Security in the Human Rights System in The Aspect Of Ensuring The National Security of Ukraine*, *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*, (1), pp. 190–196.
- General Assembly, 2017. *Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine*. Resolution A/RES/72/190. [online] Available at: <<https://digitallibrary.un.org/record/1469977?ln=en&v=pdf>> (Accessed: 10 February 2025).
- General Assembly, 2021. *The situation in Myanmar*. Resolution A/RES/75/287. Available at: <<https://unwatch.org/database/resolutions/a-res-75-287/>> (Accessed: 15 February 2025).
- Korenke, D., 2017. *A High Stakes Gamble: US Assistance for Ukraine's Pro-Democracy Movements*, *Journal of International Affairs*, 71(1), pp. 187–194.
- NATO Parliamentary Assembly, 2023. *The Russian War On Truth: Defending Allied And Partner Democracies Against The Kremlin's Disinformation Campaigns*. General Report of the Committee on Democracy and Security. 8 October. Available at:

- <https://www.nato-pa.int/document/2023-russian-war-truth-report-garriaud-maylam-014-cds> (Accessed: 12 February 2025).
- NATO Parliamentary Assembly, 2024. *Declaration 489. Standing With Ukraine Until Victory*. 27 May. [online] Available at: <<https://www.nato-pa.int/document/declaration-489-ukraine-033-sesp-24-e>> (Accessed: 13 February 2025).
- Newssky, 2024. *The US Helsinki Commission calls on Washington to change its strategy towards the Russian Federation and call Moscow a "constant" threat*. 30 September. [online] Available at: <<https://newssky.com.ua/en/gelsinska-komisiya-ssha-zaklykaye-vashyngton-zminyty-strategiyu-shhodo-rf-i-nazvaty-moskvu-postijnoyu-zagrozoyu/>> (Accessed: 12 February 2025).
- Shattuck, J., 2000. *Diplomacy with a Cause: Human rights in US foreign Policy*, In: Power, S. and Allison, G. (eds) *Realizing Human Rights*. New York: Palgrave Macmillan, pp. 265–289.
- Snyder, T., 2022. *Ukraine holds the future: The war between democracy and nihilism*, *Foreign Affairs*, September/October. Available at: <<https://www.foreignaffairs.com/ukraine/ukraine-war-democracy-nihilism-timothy-snyder>> (Accessed: 10 February 2025).
- Srivastava, A., 2022. *US Foreign Policy and the Invasion in Ukraine from a Human Rights Perspective: An Interview with Keith Harper*, *Brown Political Review*, May. Available at: <<https://www.proquest.com/openview/7c9b4d2e277558fc898dd874a968d653/1?pq-origsite=gscholar&cbl=7030806>> (Accessed: 10 February 2025).
- U.S. Helsinki Commission Staff, 2024. *Contesting Russia. Preparing for the Long-Term Russian Threat*. 30 September. [online] Available at: <<https://www.csce.gov/publications/contesting-russia-preparing-for-the-long-term-russian-threat/>> (Accessed: 11 February 2025).
- UNGA, 1992. *Resolution 47/135 Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities*. A/RES/47/135. Available at: <<https://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/RES/47/135&Lang=E>> (Accessed: 10 February 2025).
- U.S. Government, 2021. *U.S.-Ukraine Charter on Strategic Partnership*. 10 November. [online] Available at: <<https://mfa.gov.ua/en/news/ukraine-us-charter-strategic-partnership>> (Accessed: 16 February 2025).

References

- Buro z demokratychnykh instytutiv i prav liudyny (BDIPL) OBSYe (2024) *Ukraina pryznachaie trokh ekspertiv pislia zapusku Moskovskoho mekhanizmu OBSYe* [‘Ukraine appoints three experts following the launch of the OSCE Moscow Mechanism’]. 15 March. Available at: <https://www.osce.org/uk/odihr/564869> (Accessed: 11 February 2025).
- Chyzhov, D. (2022) ‘The Content of Human Rights for Security in the Human Rights System in The Aspect Of Ensuring The National Security of Ukraine’, *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*, (1), pp. 190–196.
- Golos Ameriki (2022) *SSHA zadeistvovali mekhanizm OBSYe dlia rassledovaniia narushenii prav cheloveka v Ukraine* [‘The US invoked the OSCE mechanism to probe human rights violations in Ukraine’]. 04 March. Available at:

- <https://www.golosameriki.com/a/us-invokes-human-osce-mechanism-to-probe/6469768.html> (Accessed: 11 February 2025).
- Homeniuk, A.I. (2022) 'Vplyv polskykh povstan na osvitu ta hromadsku aktyvnist shliakhtianok Kyivskoi hubernii XIX – pochatok XX st.' ['The influence of Polish uprisings on the education and social activity of noblewomen of the Kyiv province in the 19th – early 20th centuries'], *Science of XXI century: development, main theories and achievements*, 3, pp. 104–106. Available at: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/311> (Accessed: 15 January 2026).
- Interfax-Ukraine (2023) *Ukraina vvela sanktsii proty "Biloruskaliia", "Uralkaliia", BZhD, "Raiffaizen-Lizinga", "VTB Lizinga" ta shche 177 kompanii z RF ta Biorusi* ['Ukraine imposed sanctions against "Belaruskali", "Uralkali", Belarusian Railway, "Raiffeisen-Leasing", "VTB Leasing" and 177 other companies from the RF and Belarus']. 29 January. Available at: <https://interfax.com.ua/news/general/887679.html> (Accessed: 14 February 2025).
- Karpliuk, D. (2018) 'Ukraina pidtrymuie vykhid SShA z Rady OON z prav liudyny' ['Ukraine supports the US withdrawal from the UN Human Rights Council'], *Glavcom*, 20 June. Available at: <https://glavcom.ua/news/ukrajina-pidtrimuje-vihid-ssha-z-radi-oon-z-prav-lyudini-506910.html> (Accessed: 11 February 2025).
- Korenke, D. (2017) 'A High Stakes Gamble: US Assistance for Ukraine's Pro-Democracy Movements', *Journal of International Affairs*, 71(1), pp. 187–194.
- Kovalchuk, N. (2016) 'Fenomen demokratii v konteksti kordonnoi tsyvilizatsii Ukrainy ta SShA' ['The phenomenon of democracy in the context of the frontier civilization of Ukraine and the USA'], *American History and Politics*, (2), pp. 77–83.
- Mateleshko, Yu. (2024) 'Rol USAID u stanovlenni demokratii ta hromadianskoho suspilstva v Ukraini (1992–2024)' ['The role of USAID in the formation of democracy and civil society in Ukraine (1992–2024)'], *Scientific Notes of V.I. Vernadsky Taurida National University. Series: Historical Sciences*, 35(74), no. 2, pp. 58–64.
- NATO Parliamentary Assembly (2023) *The Russian War On Truth: Defending Allied And Partner Democracies Against The Kremlin's Disinformation Campaigns*. General Report of the Committee on Democracy and Security. 8 October. Available at: <https://www.nato-pa.int/document/2023-russian-war-truth-report-garriaud-maylam-014-cds> (Accessed: 12 February 2025).
- NATO Parliamentary Assembly (2024) *Declaration 489. Standing With Ukraine Until Victory*. 27 May. Available at: <https://www.nato-pa.int/document/declaration-489-ukraine-033-sesp-24-e> (Accessed: 13 February 2025).
- Newssky (2024) 'The US Helsinki Commission calls on Washington to change its strategy towards the Russian Federation and call Moscow a "constant" threat', 30 September. Available at: <https://newssky.com.ua/en/gelsinska-komisiya-ssha-zaklykaye-vashyngton-zminyty-strategiyu-shhodo-rf-i-nazvaty-moskvu-postijnoyu-zagrozoju/> (Accessed: 12 February 2025).
- Osadcha, O. (2016) 'Priorityty partnerstva zi Spoluchenymy Shtatamy Ameryky v konteksti posylenia oboronozdatnosti Ukrainy' ['Priorities of partnership with the United States of America in the context of strengthening Ukraine's defense capability'], *American History and Politics*, (2), pp. 84–91.
- Rad, P. and Chornogo, Ya. (2024) *Ukrainskyi pohliad na vidnosyny u seredovyshchi biloruskykh demokratychnykh syl ta yikh perspektyvu* ['Ukrainian view on relations among Belarusian democratic forces and their prospects']. *Ukrainian Prism*, 28

- November. Available at: <http://prismua.org/39%D0%B5486909/> (Accessed: 14 February 2025).
- Shattuck, J. (2000) 'Diplomacy with a Cause: Human rights in US foreign Policy', in Power, S. and Allison, G. (eds) *Realizing Human Rights*. New York: Palgrave Macmillan, pp. 265–289.
- Snyder, T. (2022) 'Ukraine holds the future: The war between democracy and nihilism', *Foreign Affairs*, September/October. Available at: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/ukraine-war-democracy-nihilism-timothy-snyder> (Accessed: 10 February 2025).
- Srivastava, A. (2022) 'US Foreign Policy and the Invasion in Ukraine from a Human Rights Perspective: An Interview with Keith Harper', *Brown Political Review*, May. Available at: <https://www.proquest.com/openview/7c9b4d2e277558fc898dd874a968d653/1?pq-origsite=gscholar&cbl=7030806> (Accessed: 10 February 2025).
- Titko, E. (2016) 'Natsionalna ta mizhnarodna bezpeka v konteksti zakhystu prav liudyny v umovakh sohodennia' ['National and international security in the context of human rights protection in modern conditions'], *Philosophical and Methodological Problems of Law*, 2(12), pp. 126–139.
- UN General Assembly (1992) *Resolution 47/135 Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities*. A/RES/47/135. Available at: <https://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/RES/47/135&Lang=E> (Accessed: 10 February 2025).
- UN General Assembly (2017) *Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine*. Resolution A/RES/72/190. Available at: <https://digitallibrary.un.org/record/1469977?ln=en&v=pdf> (Accessed: 10 February 2025).
- UN General Assembly (2021) *The situation in Myanmar*. Resolution A/RES/75/287. Available at: <https://unwatch.org/database/resolutions/a-res-75-287/> (Accessed: 15 February 2025).
- U.S. Embassy in Ukraine (n.d.) *Democracy Commission Small Grants Program*. Available at: <https://ua.usembassy.gov/education-culture/grants-opportunities/democracy-commission-small-grants-program/> (Accessed: 18 February 2025).
- U.S. Embassy in Ukraine (n.d.) *Fond rozvytku ZMI* ['Media Development Fund']. Available at: <https://ua.usembassy.gov/uk/education-culture-uk/grants-opportunities/media-development-fund-program> (Accessed: 17 February 2025).
- U.S. Government (2021) *U.S.-Ukraine Charter on Strategic Partnership*. 10 November. Available at: <https://mfa.gov.ua/en/news/ukraine-us-charter-strategic-partnership> (Accessed: 16 February 2025).
- U.S. Helsinki Commission (2024) *Contesting Russia. Preparing for the Long-Term Russian Threat*. Report, 30 September. Available at: <https://www.csce.gov/publications/contesting-russia-preparing-for-the-long-term-russian-threat/> (Accessed: 11 February 2025).
- Vagomo (2025) *Novyi Konhres SShA povernetsia do vyznannia henotsydu RF v Ukraini* ['New US Congress will return to recognizing the RF genocide in Ukraine']. 8 January. Available at: <https://vagomo.com/novyj-kongres-ssha-povernetsya-do-vyznannya-genocydu-rf-v-ukrayini.html> (Accessed: 16 February 2025).

Стаття надійшла до редакції 30.09.2025 р.

R. Demchenko

**PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND DEMOCRACY AS A KEY
DIRECTION OF SECURITY DIPLOMACY OF THE USA AND UKRAINE**

The main objective of this study is to determine the level of compatibility of foreign policy approaches and instruments of the United States and Ukraine in the protection of human rights and democracy as one of the directions of security diplomacy. The methodological basis of this scientific work is the author's use of documentary and comparative analysis. The author emphasizes the presence of "generalizing and consolidating unity" of the United States and Ukraine, when it comes to protection of human rights and democracy as a crucial direction of their security diplomacy. It may be assessed as an integral basis for the security diplomacy of the Western world states, which stand on the defense of basic liberal-democratic values and norms. Recreating the parties' general unity in the defense of universal democratic achievements, the conditional American-Ukrainian "tandem" is still developing in an asymmetrical format and is marked by various challenges. This depends on different factors, including the status of states in the hierarchical system of international relations, their geopolitical interests and strategic priorities, as well as the influence of external threats, and especially the difference in the factor of Russian aggression against Ukraine. At the same time, it is argued that the security diplomacy of the United States and Ukraine in the context of protection human rights and democracy has already acquired a systemic form and reproduced in a complex coordinate system of various instruments (international norm-setting, negotiations, consultations and coordination of actions, sanctions and pressure, as well as information and awareness-raising campaigns) in both multilateral and bilateral formats of interaction. Moreover, such interaction takes place not only at the official or "first track" level, but also develops within the framework of less official diplomatic channels, the most indicative of which is the interparliamentary track. At the same time, the issue of interaction between the parties at the level of non-state actors requires further study. It may include bilateral and multilateral interactions of two parties with the assistance of various public socio-political and human rights organizations, centers and funds for social development.

Keywords: human rights, democracy, security diplomacy, foreign policy, USA, Ukraine.